

พุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน
วัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
New Buddhist-led lifestyle and development of community's
health and economy: Phromlok temple, Phrom Khiri district,
Nakhon Si Thammarat province

ลัญจกร นิลกาญจน์¹

Lunjakon Nillakan¹

Received : December 21, 2020; Revised : December 29, 2020; Accepted : December 30, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก 2) เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ในพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นศึกษาภาคสนามในพื้นที่วัดและชุมชนรอบวัดพรหมโลก โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก ตอนที่ 2 การนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ พัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก มาปรับตัวตามวิถีชีวิตใหม่ เก็บข้อมูลและปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 7 คน สัมภาษณ์กลุ่มแบบย้อนประสบการณ์ (Ex-postfacto approach) และการประชุมกึ่งทางการในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (Focus group interviews and Focus group discussions) วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงปรากฏการณ์และเชิงทฤษฎี (Focus group Analysis) โดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านการสรุปสกัดองค์ความรู้ด้านการจัดการและสังเคราะห์เชิงทฤษฎี

ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการบอกเล่าของคนรุ่นก่อนและการปฏิบัติจริงนำมาถอดบทเรียนและพัฒนา ด้วยการใช้

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช; Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand; e-mail : lunjakon@gmail.com

สร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้และกลุ่มคนแห่งการเรียนรู้เป็นกลุ่มขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรม และพบว่า 2) การนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ พัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก สามารถนำมาปรับใช้ร่วมกับการปฏิบัติกิจกรรมเบญจศีล เบญจธรรมเพื่อพัฒนาสุขภาพและพัฒนาเศรษฐกิจของบุคคลกลุ่มคนในชุมชน ภายใต้ความศรัทธาในตัวพระและกรรมการผู้นำในการจัดการเชิงบูรณาการให้เกิดประโยชน์ทั้งคุณภาพสุขภาพและเศรษฐกิจที่ลงตัว

คำสำคัญ (Keywords) : พุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่, การพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน, วัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

This article aims to 1) study the learning process to develop health and economic community at Prom Lok temple and 2) to study the implementation of the new Buddhist doctrines in improving health and economy community of Prom Lok temple. This article is a qualitative research that focuses on field studies in the temple's area and the surrounded community of Prom Lok temple. The research method was carried out into two parts, the first part is the learning process to develop health and economic community at Prom Lok temple and the second part is the implementation of the new Buddhist doctrines in improving health and economy community of Prom Lok temple to a new lifestyle. The researcher collected data and cooperative action by using questionnaires, observation without participation and participation in all directions, in-depth interviews with 7 people, group interviews with experiences (Ex-postfacto approach), and semi-formal meetings on related issues (focus group interviews and focus group discussions), data analysis, lesson transcription, and theoretical synthesis.

The results found that 1) the learning process for development is learning from the stories of the previous generation and from the actual practice to learn the lesson and develop it by creating learning people and learning groups to improve and develop activities and 2) the adaptation of a new way of life practice can be applied in conjunction with the PhutthaTham principle in the practice of the Benjasin and the Benjatham for the health and economic development of people in the

community under the faith of the monk and the leader in integrated management to be beneficial both health qualities, and economy.

Keywords : New-Buddhist Doctrines, Health Development and Economic Community, Phromlok Temple, PhromKhiri District, Nakhon Si Thammarat Province

บทนำ (Introduction)

สังคมในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพื่อการก้าวสู่สังคมแห่งข้อมูลข่าวสารหรือสังคมโลกแห่งเทคโนโลยีท่ามกลางการแข่งขันในทุก ๆ ด้าน สำหรับประเทศไทยได้มีเตรียมความพร้อมและศึกษาวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง โดยรัฐบาลได้กำหนดแผนนโยบายการจัดการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ดังนั้นแผนการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มุ่งพัฒนาให้คนไทยทุกช่วงวัย เป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น เป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถ และ พัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมถึงมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ได้รับความเป็นธรรมที่จะนำไปสู่จุดเปลี่ยนสำคัญของการพัฒนา เพราะเป็นสิ่งที่สามารถเชื่อมต่อกับภาพอนาคตประเทศไทย ใน 20 ปีข้างหน้าสู่การปฏิบัติในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 กำหนดแผนงานหรือโครงการสำคัญ ในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนเพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และ ระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559)

สำหรับสังคมไทยตามหลักพุทธศาสนานั้น เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องมีการแก้ไขพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา โดยเน้นการสร้างเสริมคุณภาพของคนที่จะเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของยุคสมัย และเป็นการพัฒนาคนที่สอดคล้องกับจุดหมายระยะยาวแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 แห่งการพัฒนาตนตลอดชีวิต ส่งผลให้บุคคลมีพัฒนาให้คนได้ทุกช่วงวัย เป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,2559) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคนตามหลักพุทธศาสนา คือ การพัฒนาทางกาย ทาง

ศีล ทางจิต และทางปัญญาการรู้เท่าทัน เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ เป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตใหม่ที่ยั่งยืน และหลักการพัฒนาดนที่สำคัญคือ ทมะ สิกขา และภาวนาพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

การพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หลักพุทธธรรมเป็นหลักนำที่สำคัญต่อชีวิตคนในชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจของชาวพุทธโดยเฉพาะช่วงที่เกิดปัญหาทางสังคม ทั้งเศรษฐกิจและปัญหาสังคมที่ทำให้เกิดความวิตก กังวล มีภาวะความเครียด (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์, 2531)หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติให้พบความสงบสุขทางจิตใจ ทำให้จิตมีสติ มีปัญญา ลดความกังวลลงและสามารถใช้สติ ค้นหาทางออกของชีวิตที่เหมาะสม พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องผูกพันกับวิถีชีวิตของคนเป็นที่มาของการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีของชาติไทยมาอย่างยาวนาน (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์, 2531) พระพุทธศาสนาเปรียบเหมือนความเป็นรากเหง้าดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมมีส่วนเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตคนไทย วัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ในศาสตร์แขนงต่างๆ วัดจึงมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่คนในพื้นที่บริเวณวัด ปัญหาชีวิต ปัญหาโลกและทางธรรม เป็นพระสงฆ์เป็นผู้นำ เป็นแบบอย่าง ต้นแบบทางศีลธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เป็นสัญลักษณ์ให้กับคนในชุมชนรอบวัดได้เคารพกราบไหว้ สามารถบรรเทาความทุกข์ ความเดือดร้อนทางกายและจิตใจให้ทุเลาลง (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์, 2531)

จากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19ระบาด ไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว จากการใกล้ชิดสัมผัสกับคนป่วยอาจจะไม่รู้ว่าเป็นคนป่วยมีเชื้อโรคเพราะยังไม่มีอาการ กระแสตื่นตัวเรื่องป้องกันตนเองจากโรคระบาด และสังคมต้องการให้สมาชิกในสังคมตระหนักและเคร่งครัดในการป้องกันการแพร่เชื้อโรค บุคคลและหน่วยงานจะตรวจสอบ กตัตนให้ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ประพฤติปฏิบัติตน ด้วยสวมใส่หน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าป้องกันเชื้อโรค ต้องล้างมือด้วยเจล หรือด้วยสบู่บ่อย ๆ ต้องเว้นระยะห่างทางสังคมที่กำหนด (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563) และมีกติกาปลีกย่อยเกี่ยวกับการป้องกันโรคระบาดพระภิกษุสงฆ์และกลุ่มญาติโยมจะต้องประพฤติปฏิบัติตามแนววิถีชีวิตใหม่อย่างเคร่งครัด หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางหลักในการขับเคลื่อนแนวปฏิบัติตนของชีวิต นำหลักเบญจศีล เบญจธรรม มาเป็นแนวกำหนดพฤติกรรมกิจกรรมของชีวิต โดยเฉพาะการกำหนดจิตใจให้ยึดมั่นในคุณธรรม ไม่เบียดเบียนชีวิตให้มีจิตเมตตา กิจกรรมกลุ่มญาติธรรมที่มีการสวดมนต์ถือศีลปฏิบัติทุกวันพระมีการปรับตัวใส่หน้ากากผ้า เว้นระยะห่างระหว่างกัน ทุกคนใช้เจลล้างมือก่อนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และล้างมือในห้องน้ำด้วยสบู่ตามหลักอนามัยจนสะอาดหลังจากเสร็จกิจกรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563)

การพัฒนาสุขภาพการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง เป็นกระแสสังคมที่คนวัยทำงานและผู้สูงวัยให้ความสำคัญมากขึ้น ขาวจากสื่อมวลชนและโลกออนไลน์ รวมถึงการแนะนำจาก อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม) กระตุ้นเตือนอย่างต่อเนื่อง กลุ่มญาติธรรมและคนในชุมชนรอบวัดพรหมโลก ต่างตระหนักในการดูแลสุขภาพวัดกับชุมชนจึงมีกิจกรรมสุขภาพเข้ามาบูรณาการกับกิจกรรมความเชื่อ ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา จัดให้มีหารเดินเหยียบกะลานวดเท้าช่วงถวายอาหารเพลก่อนบูชาพระรับศีลรับพร เดินวิ่งเพื่อสุขภาพตอนเช้าก่อนใส่บาตรและกิจกรรมการตรวจสุขภาพในวัดพระที่วัด เพื่อชั่งน้ำหนัก วัดความดันโดยตัวแทนจากโรงพยาบาลประจำตำบลวัดจึงเป็นจุดกระตุ้นเตือนให้ตระหนักในการดูแลสุขภาพพร้อม ๆ กับการร่วมกิจกรรมพัฒนาจิตตามทิศทางพุทธศาสตร์พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

เศรษฐกิจชุมชนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคที่การสื่อสาร คมนาคมมีความสะดวก รวดเร็วการดำเนินชีวิตต้องใช้เงินมากขึ้น บวกกับกระแสค่านิยมจากความเป็นเมืองเข้ามา ทำให้รายจ่ายสูงขึ้นขณะที่รายได้ยังคงเท่าเดิมหรือลดลงเพราะต้นทุนชีวิตสูงขึ้น ผลผลิตการเกษตรไม่แน่นอน ทำให้คนในชุมชนอิงอยู่กับรายได้จากการทำเกษตรเกิดปัญหารายได้ไม่พอจ่าย มีผลกระทบต่อภาวะความเครียด ความกังวลเกิดขึ้น จิตใจไม่สงบสุขวัดได้จัดอบรมแนวการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดตั้งหมู่บ้านศีล 5 ตั้งกลุ่มสัมมาอาชีพตามหลักเบญจธรรม และเปิดตลาด (ตลาด) สุขภาพมารองรับผลผลิตเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยหลักพุทธธรรมพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

วัดพรหมโลก ได้น้อมนำหลักพุทธธรรมมาจัดระบบ ปรับรูปแบบกิจกรรมตามแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพสังคม จึงมีกลุ่มญาติธรรมจำนวนหลายสิบคนร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องหลายปี (ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา) และมีการพัฒนาการจัดการหลายครั้ง ทั้งแนวเศรษฐกิจพอเพียงต่อมานั้นลดขยะใช้วัสดุธรรมชาติทดแทนพลาสติก และมีการจัดระบบวิถีชีวิตใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาการนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก อำเภอพรมหคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก อำเภอพรมหคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธวิถีชีวิตใหม่ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก อำเภอพรมหคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นศึกษาภาคสนามในพื้นที่วัดและชุมชนรอบวัดพรหมโลก เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนและการนำหลักพุทธวิถีชีวิตใหม่ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลกเก็บข้อมูลและปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกิจกรรมในบริเวณวัด และชุมชนด้วยการวิเคราะห์ ถอดบทเรียน และนำมาสังเคราะห์เชิงทฤษฎีกับผู้ ผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้และพัฒนาระบบการจัดการ วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตำรา งานวิจัย บทความจากวารสารวิชาการ นำมาเป็นแนวทางในการวางแผนการศึกษา เก็บข้อมูลในพื้นที่ที่เป็นแบบสำรวจแบบสังเกตแบบสัมภาษณ์ลึกและแนวทางประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจกรรม การระดมความเห็น (discussion guideline) การสืบค้นงานการวิจัยชุมชนทำให้เข้าใจเกี่ยวกับวิถีคิด วิธีการเรียนรู้ของคนในชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Gillian Symon and Catherine Cassell, 2012)

ศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กระบวนการการเรียนรู้และปรับตัวของบทบาทวัดกับคนในชุมชนกระบวนการยอมรับแนวความคิด ความรู้ใหม่ ๆ มาพัฒนาจัดระบบรูปแบบกิจกรรมการพยายามใช้ความคิดการประยุกต์พัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาและการจัดการสมัยใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมสังคมศึกษาบริบทเกี่ยวกับการตั้งครัวเรือนและชุมชนทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแบบมีส่วนร่วมรอบทิศทางเป็นระยะ ๆ (ปรีชา สามัคคี และปัญญา เลิศไกร, 2557) การสนทนาพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในวิถีชีวิตปกติในพื้นที่กับผู้ให้ข้อมูลหลักและคนในชุมชนที่อยู่ในเหตุการณ์ของปรากฏการณ์การประชุมกึ่งทางการในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (Focus group interviews and Focus group discussions) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนในหลากหลายมิติผู้วิจัยได้นำหลักคิด ทฤษฎี เป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัยกำหนดกระบวนการวิจัยด้วยการแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบท กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก

บริบทพื้นที่ศึกษา ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตบริบททางกายภาพและทางสังคมสัมภาษณ์ลึก สัมภาษณ์กลุ่มแบบ ย้อนประสบการณ์ (Ex-postfacto approach) เกี่ยวกับบทบาทวัดกับชุมชน ด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ

ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงเดือนพฤษภาคม 2563 การใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้องประกอบการสนทนา ใช้ภาพถ่ายเหตุการณ์ร่องรอยกิจกรรมที่ผ่านมา

ตอนที่ 2 การนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ พัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก มาปรับตัวตามวิถีชีวิตใหม่

ขั้นนี้ผู้วิจัยเน้นการประชุมปฏิบัติการ ถอดบทเรียนเป็นหลัก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงทฤษฎีแบบมีส่วนร่วม และประเมินกิจกรรม ปรากฏการณ์ที่เกิดจากบทบาทของวัดโดยสัมภาษณ์วิเคราะห์ตามรูปแบบชิปปี้ (CIPP. Model) (พิสนุ พงศ์ศรี, 2549) เป็นแนวในการปฏิบัติการนำข้อมูลการดำเนินการมาประมวลถอดบทเรียน หาแนวทางพัฒนาด้วยการประชุมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการและกึ่งทางการ ตามแนวตาปูเกลียว (Spiral Model) สังเคราะห์ผลมาจัดระบบและสรุปเชิงวิชาการ

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลการเก็บข้อมูลชุมชนเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือเป็นระยะ ๆ ด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน อย่างน้อย 3 ลักษณะ จาก 4 ลักษณะ (Ann R. J. Briggs, 2012 : P 75-86) คือ

1. ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (data triangulation) ได้แก่ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความหลากหลายสถานภาพกันเพื่อดูความสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร เพราะอะไร

2. การตรวจสอบข้อมูลจากการสืบสวนสอบสวน (investigator triangulation) โดยผู้วิจัยนำหลักฐานภาพถ่าย อุปกรณ์ออกกำลังกาย กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลมาตรวจสอบวิเคราะห์เชื่อมโยง

3. ตรวจสอบจากหลากหลายทฤษฎี (theoretical triangulation) โดยการนำเอาแนวคิดทฤษฎีด้านสังคม ด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง ด้านการมีส่วนร่วม ด้านโครงสร้างบทบาทหน้าที่มาตรวจสอบวิเคราะห์ความเป็นไปตามหลักฐานข้อมูลนั้น เพื่อยืนยันหรือตั้งข้อสังเกต ข้อสงสัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล

4. ตรวจสอบจากหลายหลายวิธีการ (methodological triangulation) การใช้เทคนิควิธีหลายๆอย่าง การสังเกต การสัมภาษณ์เดี่ยว สัมภาษณ์กลุ่มโดยผู้รู้หลายคน

โดยวิธีการเก็บข้อมูลหลากหลายวิธีการมาเทียบเคียงกัน ใช้แบบการสังเกตปรากฏการณ์รอบทิศทาง 360 องศา การสัมภาษณ์รายบุคคลและสัมภาษณ์กลุ่ม การจัดกลุ่มสนทนา หรือสัมภาษณ์

วิเคราะห์ (Focus group Discussion and Focus Group Analysis) เพื่อตรวจสอบข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง ให้ได้ข้อมูลครบถ้วน เป็นจริง

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

ผู้วิจัยได้ค้นหาบุคคลที่ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้เกณฑ์เลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) จากโครงสร้างหน้าที่บทบาทผู้นำ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจบุคคลที่เกี่ยวข้องด้านสาธารณะชุมชน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม สาธารณะสุขและพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับบทบาทวัดในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชุมชน เป็นต้นแบบในการจัดการวิถีชีวิตใหม่ ผู้นำและสมาชิกกลุ่มญาติธรรมที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้านการจัดการผู้นำการจัดการกิจกรรมทางพุทธธรรมพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจให้เหมาะสมที่มีอยู่ในชุมชนในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา (2561-2563) จำนวน 7 คน

เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เน้นเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้การสังเกตปรากฏการณ์รอบทิศทาง 360 องศา การสัมภาษณ์รายบุคคลและสัมภาษณ์กลุ่ม การสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการและแบบกึ่งทางการ การสนทนาวิเคราะห์ (Focus group Discussion and Focus Group Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ได้อาจมาจากหลายแหล่งข้อมูล และแบบสรุปจากการประชุมกลุ่มเชิงปฏิบัติการพัฒนารูปแบบและเทคนิควิธีการจัดการกิจกรรมพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์เก็บปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ใช้การสนทนาเชิงลึกกับบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้เกี่ยวข้องกับพระภิกษุ กลุ่มญาติธรรม และคนในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม สรุปการประชุมชนกลุ่ม ตรวจสอบข้อมูลด้วยหลักตรวจสอบสามเส้าจากปรากฏการณ์ และตรวจสอบเชิงทฤษฎี และวิธีการหาข้อมูล (Ann R. J. Briggs 2012) ให้ได้ข้อมูลที่มีความเป็นจริงมากที่สุด น่าเชื่อถือที่สุด การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ได้ศึกษากลุ่มประชากรเป้าหมายที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ที่โดดเด่น มีประสบการณ์มาประยุกต์พัฒนาต่อยอด สร้างรูปแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์วิถีใหม่โดยใช้วิธีเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสุขภาพ อาชีพและหลักพุทธธรรมตามแบบวิถีอย่างเหมาะสมกับชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงใช้วิธีการที่หลากหลายวิธีในขณะปฏิบัติการวิจัยภาคสนาม (Keith F. punch, 2014) เน้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละช่วงแต่ละขั้นตอน ที่มีผลต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อกัน และเชิงทฤษฎีมาเป็นแนวทางนำการวิเคราะห์การเรียนรู้ด้วยรูปแบบจากการปฏิบัตินำเอาปรากฏการณ์จากกิจกรรมที่จัดขึ้นแต่ละครั้ง ติดตามผลต่อเนื่องจาก

กิจกรรมที่มีต่อบุคคล กลุ่มคนในชุมชนถอดบทเรียนจากการเรียนรู้ จากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยรูปแบบการวิเคราะห์บทเรียนประสบการณ์หลังการทำงาน นำมาจัดระบบเพื่อการพัฒนา (Action Learning Model) (ลัญจกร นิลกาญจน์, 2557) จนได้สรุปรูปแบบของการเรียนรู้วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงปรากฏการณ์และเชิงทฤษฎี (Focus group Analysis) (Briggs, Coleman and Morrison, 2012) โดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านการสรุปสกัดองค์ความรู้ด้านการจัดการในการนำหลักพุทธธรรม มาปรับตัวตามวิถีชีวิตใหม่กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน ของญาติโยม และชุมชนวัดพรหมโลก

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยพบว่า

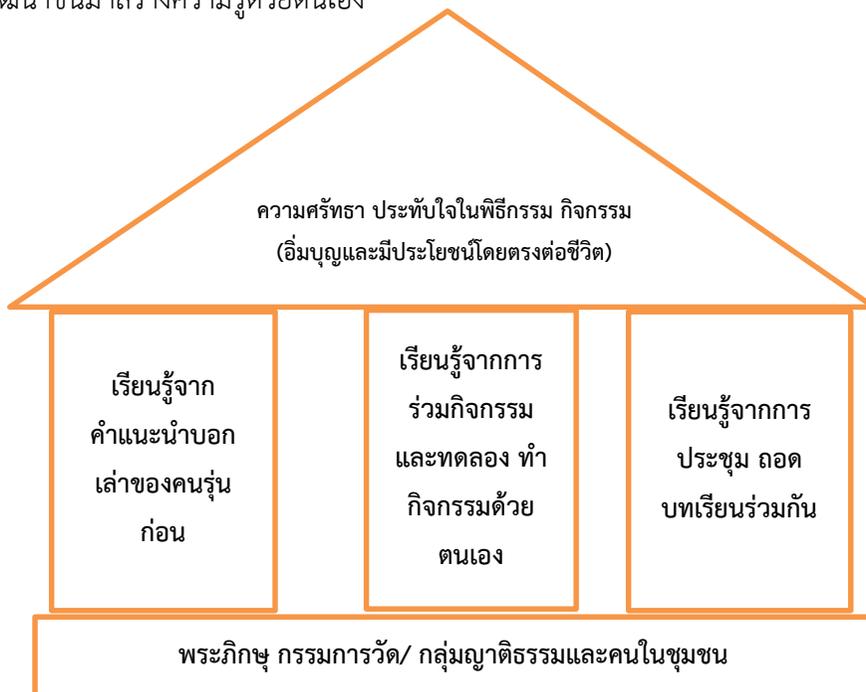
1. กระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ตำบลพรหมโลกตั้งอยู่เชิงเทือกเขาหลวงพื้นที่ลาดต่ำ ทอดตัวลงมาจากภูเขาที่เป็นแนวยาว จากทิศเหนือไปทางทิศใต้พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นภูเขาและป่าทึบ คนในชุมชนส่วนหนึ่งดำเนินชีวิตด้วยการเก็บของป่าทำสวนผลไม้แบบสมรมอิงธรรมชาติ พื้นที่ลาดต่ำลงมา จะทำสวนผลไม้ สวนยางพารา คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพการเกษตรและยึดมั่นในพระพุทธศาสนา จึงได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา รวมถึงกิจกรรมสาธารณะอื่น ๆ ได้ใช้วัดพรหมโลกเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมอยู่เสมอ คนในชุมชนต่างประทับใจในพุทธกิจกรรม ของวัดเสมอมา (Culture Impression) เกิดความสุขทางใจและศรัทธาในประเพณี จึงได้รวมกันเป็นกลุ่มญาติธรรม เป็นเครือข่ายร่วมทำงานกับวัดพรหมโลกต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2556 เรื่อยมาการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัดสมาชิกส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประสานงาน ประเมินและรับประโยชน์ ร่วมกันได้เรียนรู้วิถีคิด วิธีบริหารจัดการเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนรู้ วิธีคิดวิเคราะห์การบริหารจัดการกิจกรรมตามแนวพุทธธรรม ด้วยการบอกเล่าการจัดการกิจกรรมจากภูมิปัญญา ของคนรุ่นก่อนถ่ายทอดด้วยให้ทำกิจกรรมร่วมระหว่างคนรุ่นก่อนกับคนรุ่นต่อ ๆ มาเป็นการเรียนรู้ทางสังคมแบบใกล้ชิด (Socialization) ผู้รับการถ่ายทอดจะค่อยเรียนรู้เก็บจำ นำไปคิดพัฒนาปรับใช้ต่อไป

การสังเกตการดำเนินงานทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำในทุกกิจกรรม เป็นการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้วยตนเองตามแนวกลุ่มปรัญนิยมได้เรียนรู้จากปรากฏการณ์โดยตรง บวกกับความรู้ความเข้าใจที่ได้การเรียนรู้ภูมิปัญญาจากคนรุ่นก่อน การสัมผัสเป็นปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม เก็บข้อมูลความจริงที่เป็นจริงเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้เหมือนกัน

แต่การรับรู้ และเข้าใจ รวมถึงการตีความ การให้ความหมายเกิดจากความคิดของคนที่เรียนรู้รับรู้จากสิ่งนั้น ตามประสบการณ์ ฐานความรู้ของตน ได้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันสร้างสมเป็นภูมิปัญญาจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้นหมายถึงเรียนรู้จะจัดการกระทำกับข้อมูลมือหนึ่ง ที่ได้จากตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จะเกิดกับคนที่มีจิตใจที่มีพลังศรัทธา เกิดพลังจากภายในตนรู้สึกสุขในภูมิใจในผลบุญจึงกระตือรือร้นที่ทำความเข้าใจ สรุปลงจากความรู้ความเข้าใจออกมาเป็นระบบใช้ความคิดค้นหาสิ่งที่เป็นอุปสรรค แนวทางการแก้ปัญหาที่ทราบจากคนรุ่นก่อน การลองผิดลองถูกเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรม นำเอาภูมิปัญญามาเรียนรู้พัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการที่สอดคล้องกับสภาพสังคมวัฒนธรรม วัดโดยพระภิกษุและกรรมการวัดจึงเป็นนักสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้และพัฒนาขึ้นมาสร้างความรู้ด้วยตนเอง

แผนภูมิ 1 แสดงกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาวัดพรหมโลก

กระบวนการเรียนรู้เริ่มจากความศรัทธาต่อวัด,เจ้าอาวาสและพระลูกวัดและคณะกรรมการวัด นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้เหมาะสมกับสถานการณ์ในสังคมกลุ่มญาติธรรมและคนในชุมชนที่มาร่วมกิจกรรม ประทับใจที่บูรณาการพิธีสงฆ์กับกิจกรรมการดูแลสุขภาพ (การเดินนวดเท้า) กิจกรรมถือศีล ปฏิบัติธรรมกบอบรมและปฏิบัติสัมนนาอาชีพในวัด ก่อให้เกิดรายได้และอาชีพใหม่

เป็นภาวะยิ่งเข้าวัดยิ่งได้บุญและได้เงินได้อาชีพกลุ่มญาติธรรมและคนในชุมชนจึงเข้าร่วมกิจกรรมพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องมาหลายปี

2. การนำหลักพุทธวิถีชีวิตใหม่ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครศรีธรรมราชการเกิดโรคระบาด โควิด-19 รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉิน ใช้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคแบบเข้มข้น วัดพรหมโลกและกลุ่มญาติธรรม ได้ศึกษาเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนววิถีชีวิตใหม่ (New normal) เพื่อหารูปแบบในการร่วมกิจกรรม แต่ละกิจกรรมร่วมกัน นอกจากการร่วมพิธีทางพระพุทธศาสนา ไหว้พระ สวดมนต์ ร่วมกิจกรรม ประเพณี ทุกกิจกรรมด้วยการป้องกันตนเองทั้งการใช้เจลล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่าง ล้างมือด้วยสบู่บ่อย ๆ มีการตรวจสอบ เชิญชวน กระตุ้นเตือนให้เคร่งครัด ตามวิถีชีวิตใหม่ อยู่ทุกระยะ

กิจกรรมการพัฒนาสุขภาพและสร้างวิถีชีวิตใหม่

เดินนวดเท้า ก่อนรับศีล รับพร จากพระ ทุกคนจะสวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกจากบ้าน ก่อนการสวดมนต์ร่วมกันทุกคน ใช้เจลล้างมือ และเว้นระยะห่างมากกว่าหนึ่งเมตรตลอดเวลา เมื่อถวายอาหารพระช่วงรอพระฉันท์อาหาร จะเป็นกิจกรรมเดินนวดเท้า เดินไป-กลับ 3 รอบ (50-60 เมตร) โดยประมาณเน้นการเว้นระยะห่าง เมื่อเดินเสร็จล้างมือที่อ่างล้างมือให้สะอาด ถูอนามัยด้วยสบู่ที่วัดเตรียมไว้ การเดินนวดเท้าทำให้ผ่อนคลายและดีต่อเอ็นและกล้ามเนื้อได้ออกกำลังกายเบา ๆ สุขภาพกายสุขภาพจิตจะดีขึ้น

ภาพ 1 แสดงกิจกรรมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาวิถีชีวิตใหม่

เดินวิงเพื่อสุขภาพเช้าวันเสาร์ ก่อนนี้ มีการรวมกลุ่มกันเมื่อถึงเวลาตอน 05.00 น. เพื่อเดินวิง ออกกำลังกายตอนเช้าร่วมกัน เวลา 06.00น. ตักบาตรเช้าและกิจกรรม ซื่อซาย ผลผลิตจาก

กิจกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสัมมาอาชีพ ที่ตลาด (ตลาด) สุขภาพ จนเวลา 08.30 น. ตลาด (ตลาด) สุขภาพมีเฉพาะผักผลไม้ที่สมาชิกและคนในชุมชนปลูก และอาหารที่ทำจากผลผลิต บนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจากครอบครัวเท่านั้น ทั้งอาหารและพืชผักในตลาด เน้นการแบ่งปัน แจกจ่ายและขายในราคาเอื้ออาทรต่อกัน ที่ตลาด (ตลาด) สุขภาพ มีเวทีสำหรับพระบรรยายพุทธ ธรรมชีวิต และมีวิทยากรนักวิชาการ ประชาชนชุมชน ตัวแทนหน่วยราชการมาพูดคุย ให้คนในตลาด (ตลาด) ได้ฟังขณะซื้อขายหรือรับประทานอาหารเช้าแบบพื้นบ้าน ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 กิจกรรมการวิ่งได้หยุดชั่วคราว แต่ยังให้เดินเพื่อสุขภาพ โดยสวมหน้ากาก เว้นระยะห่างลดจำนวน คนลงมาเพิ่มเวลาที่ตลาด (ตลาด) สุขภาพมากขึ้น

ภาพ 2 แสดงการตรวจวัดอุณหภูมิ และเจลล้างมือ ก่อนร่วมกิจกรรมเสมอ

จัดให้มีการตรวจวัดความดัน ชั่งน้ำหนัก และคำแนะนำเรื่องอาหารและการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงวัยและบุคคลทั่วไป ในวันพระ โดยมีนักวิชาการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลประจำตำบลและโรงพยาบาลพรหมคีรี มาบริการในวันพระหลังเสร็จพิธีทางศาสนา

กิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านศีล 5 และวิถีพอเพียง สมาชิกจะต้องยึดมั่นในเบญจศีลแล้ว ทุกบ้านจะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดสนับสนุนให้ปลูกพืชผัก และมีตู้อบตากแสงอาทิตย์ ให้ใช้ตากพริกชี้หนูดากกล้วยตากปลาทุกบ้านจะมีผักอินทรีย์สำหรับกินและขาย แปรรูป ถนอมอาหาร เป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้การปฏิบัติตนในศีล 5 ทำให้ละกิเลสลด สภาวะจิตใจและคุณธรรมดีขึ้น

สัมมาอาชีพและหลักเบญจธรรม วัดและกลุ่มญาติธรรมได้จัดอบรมระยะสั้นในการแปรรูปอาหาร และทำขนมร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมสัมมนาอาชีพ มีการรวมกลุ่มทำไม้กวาดดอกหญ้า ทูเรียน

กวน มังคุดกวน ข้าวต้มมัดพวงข้าวหลามมะพร้าวอ่อน ข้าวหลามตึงจากกระบอกไม้ไผ่ และขนมตามประเพณี กิจกรรมสมาชิกร่วมกิจกรรมสัมมาอาชีพ ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีรายได้เพิ่มเติมได้ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อการกุศล การรับแขกเมือง อาหารว่างการประชุม การช่วยเหลือวัดและสาธารณชน

แผนภูมิ 2 แสดงพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน

กิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นกิจกรรมที่ทางวัดได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยราชการภายนอกมาสนับสนุนพระและทีมงานได้ออกเยี่ยมบ้านสมาชิกเพื่อให้กำลังใจในกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงการนำความรู้จากการอบรมไปประกอบสัมมาอาชีพที่บ้าน การอบรมแนวการเปิดตลาดในสังคมออนไลน์ การบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ฯ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. กระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราชเกิดจากการร่วมปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัด เรียนรู้ภูมิปัญญาการจัดการกิจกรรมจากคนรุ่นก่อน จากผู้มีประสบการณ์ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (ปัญญา เลิศไกร, 2562) และการประชุมอบรม ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาหลัก ๆ ที่เป็น

พื้นฐานสำคัญ การได้ร่วมกิจกรรมโดยตรง มีประสบการณ์ ฐานความรู้ของตน ได้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันระหว่างปัจจัย องค์ความรู้ใหม่ ๆ กับการจัดการกิจกรรม เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองในการต่อยอด พัฒนารูปแบบ เทคนิควิธีการจัดการการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จะเกิดกับคนที่มิจัดใฝ่เรียนรู้ มีพลังจากข้างในตนให้เกิดความกระตือรือร้นที่ทำความเข้าใจ สรุปลงจากความรู้ความเข้าใจออกมาเป็นระบบ ใช้ความคิดค้นหาสิ่งที่เป็นปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหา สอดคล้องกับ 7 ขั้นตอนการเรียนรู้ วิธีคิดวิเคราะห์

1.1 กระบวนการสร้างความรู้ผู้นำและกรรมการผู้ร่วมกิจกรรมที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จะอธิบาย บอกเล่าให้คนใกล้ชิดหรือคนที่ต้องการเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ทดลองทำจริง ปฏิบัติจริงเรียนรู้จากการทำงานด้วยตนเองโดยตรงอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ได้เรียนรู้เข้าถึงความรู้ เป็นขั้นที่บุคคลเรียนรู้และฝึกฝนด้วยตนเอง

1.2 การทดลองขนาดเล็ก หรือเริ่มต้นทำกิจกรรมด้วยตนเอง ใช้ความคิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนที่หลากหลายด้วยตัวเองการพัฒนาศักยภาพตนเองให้เป็นผู้เรียนรู้ จนสามารถสรุปความรู้ความเข้าใจได้เองการทดลองทำเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนรู้ เข้าใจกระบวนการที่เกิดขึ้น การทดลองให้เห็นและเข้าถึงข้อมูลมิติต่าง ๆ ได้หลาย ๆ มิติ หลายมุมมอง การได้ร่วมกระบวนการขณะทดลอง สาธิต จะกระตุ้นให้เกิดแนวความคิด เข้าถึงเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง จนเกิดความมั่นใจ เชื่อมั่นในการเป็นผู้นำหรือบุคคลหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมในส่วนนั้น

1.3 กระตุ้นการเรียนรู้โดย วิทยากร ผู้นำกิจกรรม ประชาชน ชุมชน เน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้ เกิดความเชื่อมั่น ตื่นตัวกระตือรือร้นใฝ่รู้เสริมพลังจูงใจร่วมบทบาทตามที่รับผิดชอบ จนผู้เรียนรู้พร้อมแสดงบทบาทของตนตามที่ควรจะเป็นออกมาเป็นระยะ ๆ

1.4 บรรยากาศการถ่ายทอดที่เป็นกันเองและเน้นความเป็นญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด หรือเป็นพวกเดียวกันใช้หลักคุณธรรมจริยธรรม การเรียนรู้ที่มีความจริงใจ จะทำให้ผู้เรียนรู้ ผู้รับการถ่ายทอดเกิดความเชื่อใจ เชื่อมั่น และให้ความร่วมมือ เปิดใจรับและเกิดพลังให้ทุ่มเทสนใจ ทำความเข้าใจในมิติมุมมองในทิศทางที่ไม่มีการระแวงสามารถค้นหาและสร้างความรู้จากสิ่งเรียนรู้ได้เต็มที่

1.5 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ แสดงพฤติกรรมหรือแสดงออกในสิ่งที่คิดผู้นำชุมชน และสมาชิกครัวเรือน ต้องมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ แสดงพฤติกรรมหรือแสดงออกในสิ่งที่คิด สิ่งที่ยอยากจะปรับเปลี่ยนสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตามแนวความคิดให้เต็มที่ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดจากผลแห่งความคิดผลแห่งการกระทำและจะได้เรียนรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมากับสิ่งที่เกิดขึ้นขณะนั้นด้วยตนเอง

1.6 การถ่ายทอดให้ความรู้ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกถ่ายทอดให้ความรู้ เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้ความร่วมมือ สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองจนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการได้นั้น จะสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจ ทำให้เกิดการเก็บจำทั้งเนื้อหาและความรู้สึกภูมิใจ กระตุ้นให้เกิดพลังใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องมากขึ้น และขยันที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นในโอกาสข้างหน้า

1.7 การประเมินผลการเรียนรู้ ต้องเป็นแบบเชิงบวกเน้นการให้กำลังใจ สร้างพลังใจให้เกิดขึ้นกระตุ้นให้ภาคภูมิใจและมีกำลังใจที่จะเรียนรู้ สร้างสรรค์งานต่อไป การสร้างความรู้ของผู้นำและสมาชิก การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพสังคมมาพัฒนาจัดระบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ (ปัญญา เลิศไกร, 2560) แม้มีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ แต่ที่สำคัญสูงสุดคือความศรัทธา เชื่อมั่นในผู้นำ คือพระบวรชา และทีมงาน และทุกกิจกรรมยังยึดโยงเกี่ยวกับความเชื่อ พลังบุญทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมเสริมการปฏิบัติธรรม สร้างคุณธรรมในสังคมขึ้นมา

2. การนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ มาพัฒนาคุณภาพและเศรษฐกิจชุมชน เกิดกิจกรรมเสริมรายได้ เสริมความมั่นคงให้ชีวิต ทั้งเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานเบญจศีล (หมู่บ้านศีล 5) เบญจธรรม (สัมมาอาชีวะ) กิจกรรมอาหารประเพณีทั้งข้าวหลามเดือนสาม ขนมเดือนสิบ ข้าวเหนียวต้มเดือนสิบเอ็ด ทุกกิจกรรมช่วยเพิ่มรายได้และได้ร่วมสร้างบุญ ได้ช่วยงานสาธารณะได้มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่มให้มีรายได้เพิ่มขึ้นได้รับการอบรมอาชีวพาการใช้การสื่อสารออนไลน์ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจหลักที่ได้จากสวนผลไม้ ปัญหาด้านการตลาด มีการปรับตัวทั้งตลาดออนไลน์ และตลาด (ตลาด)สุขภาพ

ความเชื่อเคารพ ศรัทธาในแนวทางพุทธศาสนาและผู้นำ (เจ้าอาวาสและทีมงาน) วัดจึงกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ พลังความเชื่อความศรัทธาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากอีกปัจจัยหนึ่งทำให้เกิดกิจกรรมชุมชนในทางสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (สุดาวรรณมีบัว, 2561) นำมาพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคมวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ สนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนสนับสนุนการพัฒนาจิตใจ ที่พึงทางใจ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ทำให้สังคมวัฒนธรรมชุมชนมีความมั่นคงซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (ปัญญา เลิศไกร ไมตรี จันทรา และวิเชียร ไทยเจริญ, 2561) การรวมกลุ่มที่เป็นเอกภาพ ทำให้หน่วยราชการและหน่วยงานจากภายนอกมีความเชื่อมั่น เชื่อถือเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมมากขึ้น

พุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กกับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้การจัดการศรัทธา ภูมิปัญญาจากการบอกเล่า เรียนรู้ ถอดบทเรียนและพัฒนาเป็นระยะ อย่างต่อเนื่อง ได้ช่วยการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคม สอดคล้องกับแบบวิถีชีวิตใหม่ สร้างอาชีพเสริม สร้างศักยภาพเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (ไมตรีอินทรีย์, 2561) จากวิทยากร ประชาชนชุมชน

หน่วยงานต่าง ๆ และผู้นำชุมชนพร้อม ๆ กับพยายามเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์ ถอดบทเรียน และทดลองทำ ทดลองพัฒนาในเรื่องนั้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์กรทางพระพุทธศาสนาหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนกิจกรรม และต่อยอดผลการเรียนรู้และพัฒนาเป็นนโยบายเผยแพร่รูปแบบการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับ สภาพสังคม และสนับสนุนงบประมาณ การเรียนรู้ต่อยอดกิจกรรมพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ภูมิปัญญา ไปยังวัดที่มีความพร้อมต่อไป

1.2 องค์กรชุมชน หน่วยงานภายนอก ควรนำกลุ่มคนและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมและ เรียนรู้การใช้หลักพุทธธรรมนำการพัฒนาเป็นต้นแบบในการนำไปประยุกต์ใช้สร้างคุณธรรมให้กับ สังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). KnowCovid: รู้ทันโควิด. (ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : แยกสีและพิมพ์. บริษัท ไชเบอร์พริ้นท์กรุ๊ป จำกัด.
- จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์. (2531). พัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. 2489-2527.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีชาสามัคคี และปัญญาเลิศไกร. (2557). การสังเกต 360 องศาเพื่อการวิจัยและพัฒนา. วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช., 6(1), 58-66.
- ปัญญา เลิศไกร. (2560).การจัดการนวัตกรรมการเกษตรครัวเรือนบ้านห้วยใหญ่ ตำบลไสหมาก อำเภอยะใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ., 12(1), 9-29.
- ปัญญา เลิศไกร.(2562). การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยและประเพณีของชาวมลายูในรัฐเปอร์ลิส. วารสารราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา., 11(1), 42-50.
- ปัญญา เลิศไกร ไมตรี จันทรา และวิเชียร ไทยเจริญ.(2561). การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น.วารสาร สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช., 8(1),104-116.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2548). การพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

- พิสนุพงษ์ศรี. (2549). วิจัยทางการศึกษา “แนวคิดทฤษฎี.(พิมพ์ครั้งที่ 2).กรุงเทพฯ : เทียมผกาการพิมพ์.
- ไมตรีอินเดริยะ. (2561). วิเคราะห์แนวการพัฒนาชุมชน. วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 8(1)., 1-17.
- ลัญจกร นิลกาญจน์. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์., 6(2), 90-96.
- สุดาวรรณมีบัว. (2561). แนวการพัฒนาศักยภาพแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนครศรีธรรมราช.วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช., 8(2), 73-88.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.(2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564.สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.
- สำนักงานสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2560). แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560-2579. (พิมพ์ครั้งที่ 1)มีนาคม 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Ann R. J. Briggs, Marianne Coleman and Marlene Morrison.(2012). Research Methods inEducational, Leadership and Management.California :SAGE publication Inc.
- Gillian Symon and Catherine Cassell.(2012). Qualitative OrganizationalResearchCoreMethods and Current Challenges.California :SAGE publication Inc.
- Keith F punch. (2014). Introduction to Social research Quantitative & QualitativeApproaches.California :SAGE publication Inc.

